

Educació per a la ciutadania

Codi: 101661

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500260 Educació social	OT	3	2
2500260 Educació social	OT	4	1
2500261 Pedagogia	OT	4	1

Professor/a de contacte

Nom: Jordi Nomen Recio

Correu electrònic: jordi.nomen@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu accedir-hi des d'aquest [enllaç](#). Per consultar l'idioma us caldrà introduir el CODI de l'assignatura. Tingueu en compte que la informació és provisional fins a 30 de novembre de 2023.

Equip docent

Jordi Nomen Recio

Prerequisits

No existeixen.

Objectius

1. Avaluar des dels estudis socials els moviments polítics actuals que reivindiquen la revitalització de la democràcia.
2. Analitzar i valorar la concepció de l'educació per a una ciutadania democràtica a la majoria dels països d'Europa.
3. Interpretar el paper dels mitjans de comunicació en l'educació democràtica i en la formació del pensament crític.
4. Avaluar les tecnologies digitals i les xarxes socials des de la seva aportació als estudis socials i la democràcia.
5. Valorar les diferents webs de ciutadania i drets humans dels organismes internacionals i ONG, com la UE, UNESCO, Amnistia Internacional, etc.

6. Caracteritzar els criteris per a la selecció dels continguts i per al desenvolupament de la competència social i ciutadana, i de la resta de competències.
7. Comprendre diferents enfocaments teòrics i propostes pràctiques al voltant de l'educació política, jurídica i econòmica, per a la inclusió social, en contextos d'educació formal i no formal.
8. Visibilitzar el sexisme i les desigualtats injustes, per crear consciència i opinió fonamentada que rebutgi prejudicis i estereotips.
9. *Estimular* la creació de propostes didàctiques d'Educació per a la Ciutadania de forma cooperativa, tant en contextos formals com en contextos no formals.

Competències

Educació social

- Actuar amb responsabilitat ètica i amb respecte pels drets i deures fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi avaluant les desigualtats per raó de sexe/gènere.
- Contextualitzar l'acció socioeducativa en funció dels diferents paradigmes teòrics que han elaborat les ciències de l'educació i en funció del context socio-històric dels individus, grups i institucions.
- Dissenyar i desenvolupar processos de participació ciutadana i acció socio-comunitària.
- Dominar els coneixements teòrics i aplicats de les diferents Ciències de l'Educació que li permetin desenvolupar la capacitat d'anàlisi i observació de la realitat social i educativa.
- Mantenir una actitud de respecte al medi (natural, social i cultural) per fomentar valors, comportaments i pràctiques que atenguin a la igualtat de gènere, equitat i respecte als drets humans.

Pedagogia

- Actuar amb responsabilitat ètica i amb respecte pels drets i deures fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi avaluant les desigualtats per raó de sexe/gènere.
- Aplicar i coordinar programes de desenvolupament personal, social i cultural de caràcter educatiu i formatiu en modalitats presencials i virtuals.
- Mantenir una actitud de respecte al medi (natural, social i cultural) per fomentar valors, comportaments i pràctiques que atenguin a la igualtat de gènere, equitat i respecte als drets humans.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar i aplicar el raonament crític a la comprensió de la Democràcia representativa versus participativa. Poder, govern i governabilitat.
2. Analitzar i aplicar les aportacions de la història, la geografia i les ciències socials a l'ensenyament dels drets humans.
3. Analitzar les desigualtats per raó de sexe/gènere i els biaixos de gènere en l'àmbit de coneixement propi.
4. Comunicar fent un ús no sexista ni discriminatori del llenguatge.
5. Identificar les principals desigualtats i discriminacions per raó de sexe/gènere presents a la societat.
6. Identificar, descriure i analitzar models didàctics, estratègies i materials curriculars sobre la cultura política i la cultura cívica.
7. Proposar projectes i accions que estiguin d'acord amb els principis de responsabilitat ètica i de respecte pels drets humans i els drets fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
8. Proposar projectes i accions que incorporin la perspectiva de gènere.
9. Reflexionar, valorar i aplicar els canvis necessaris en la pràctica educativa sobre el concepte de participació. Participació com a finalitat i com a mitjà per al canvi.
10. Reflexionar, valorar i aplicar els canvis necessaris en la pràctica educativa sobre la participació social des dels actors socials: moviments socials i associacions.

11. Valorar l'impacte de les dificultats, els prejudicis i les discriminacions que poden incloure les accions o projectes, a curt o llarg termini, en relació amb determinades persones o col·lectius.

Continguts

Bloc 1

1. La ciutadania en un món globalitzat. El concepte de ciutadania a l'educació: evolució i actualitat. Situació a la UE i al món.
2. Els moviments socials i polítics actuals i els estudis socials com a formació democràtica. La perspectiva de gènere.
3. Les tecnologies digitals i les xarxes socials en les noves formes de participació democràtica i en els estudis socials.

Bloc 2

4. Els conceptes propis d'educació per a la ciutadania: pluralitat, poder, conflicte, cultura política, cultura cívica.
5. Els mitjans de comunicació i la formació del pensament crític de la ciutadania: televisió, cinema, internet, música, etc.
6. Competències de la ciutadania en el segle XXI per comprendre la societat i intervenir socialment.

Bloc 3

7. Mètodes i estratègies d'ensenyament i aprenentatge en Educació per a la Ciutadania. Mètodes socioafectius i noves formes d'interacció social.
8. Propostes d'educació política, jurídica i econòmica, per a la inclusió social, en contextos d'educació formal i no formal, presencials i virtuals.
9. Valoració de les diferents webs de ciutadania i drets humans dels organismes internacionals i ONG, com la UE, UNESCO, Amnistia Internacional, etc.

Metodologia

El protagonista en el procés d'ensenyament aprenentatge és l'alumnat i és sota aquesta premissa s'ha planificat la metodologia de l'assignatura.

El professorat presenta les opcions teòriques de les temàtiques i traspasa la responsabilitat als i les estudiants perquè construeixin els seus coneixements a partir de bibliografia, materials curriculars, propostes educatives, estudis de casos, debat a l'aula o programes d'innovació.

Es dona especial importància a l'ús d'eines digitals, contextos virtuals, mitjans de comunicació i webs sobre educació democràtica i drets humans. La participació i implicació en el diàleg a l'aula són fonamentals.

El professorat destinarà aproximadament uns 15 minuts d'alguna classe a permetre que l'alumnat pugui respondre les enquestes d'avaluació de l'actuació docent i d'avaluació de l'assignatura.

La metodologia docent i l'avaluació expressades poden patir alguna modificació en funció dels criteris sanitaris si es produís una situació d'excepcionalitat.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Estudi de casos, a partir de mitjans de comunicació i eines digitals	45	1,8	2, 4, 5, 6, 10, 11
Tipus: Supervisades			
Activitats d'avaluació continuada presencials i virtuals	7,5	0,3	6, 7, 8, 10
Tutories sobre els temes i casos abordats	22,5	0,9	6
Tipus: Autònomes			
Comentari bibliografia, webs, activitats pràctiques, propostes i exposició	75	3	2, 6, 11

Avaluació

Per poder superar l'assignatura s'han d'aprovar les activitats d'avaluació dels tres blocs. L'avaluació dels tres blocs comporta un seguiment dels treballs a fer, i una presentació continuada del que es demani en cada moment del curs, inclosa la implicació i la participació en l'aula.

El lliurament dels tres treballs serà una setmana després de l'acabament de cada un dels tres blocs.

El primer treball, una reflexió crítica individual sobre una lectura, es lliurarà el dia 6 d'octubre de 2023 i es podrà recuperar, si es refà, abans del 15 de desembre de 2023. En aquest treball hi ha inclosos els següents resultats d'aprenentatge:

1. Analitzar i aplicar el raonament crític a la comprensió de la Democràcia representativa versus participativa. Poder, govern i governabilitat.
2. Analitzar i aplicar les aportacions de la història, la geografia i les ciències socials a l'ensenyament dels drets humans.
6. Identificar, descriure i analitzar models didàctics, estratègics i materials curriculars sobre la cultura política i la cultura cívica.
11. Valorar l'impacte de les dificultats, els prejudicis i les discriminacions que poden incloure les accions o projectes, a curt o llarg termini, en relació amb determinades persones o col·lectius.

El segon treball, la valoració crítica individual d'una proposta didàctica d'Educació per a la Ciutadania, caldrà lliurar-lo el 17 de novembre de 2023 i es podrà recuperar, si es refà abans de final del 15 de desembre de 2023. En aquest treball hi ha inclosos els següents resultats d'aprenentatge:

3. Analitzar les desigualtats per raó de sexe/gènere i els biaixos de gènere en l'àmbit del coneixement propi.
5. Identificar les principals desigualtats i discriminacions per raó de sexe/gènere presents en la societat.

9. Reflexionar, valorar i aplicar els canvis necessaris en la pràctica educativa sobre el concepte de participació. Participació com a finalitat i com a mitjà per al canvi.

El tercer treball, el disseny en parella o trio d'una unitat didàctica d'Educació per a la Ciutadania i la seva exposició a classe, caldrà lliurar-lo el dia 12 de gener de 2024 i es podrà recuperar, si es refà i es lliura, com a màxim, el 26 de gener de 2024. En aquest treball hi ha inclosos els següents resultats d'aprenentatge:

4. Comunicar fent un ús no sexista ni discriminatori del llenguatge.

7. Proposar projectes i accions que estiguin d'acord amb els principis de responsabilitat ètica i de respecte pels drets humans els drets fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.

8. Suggestir projectes i accions que incorporin la perspectiva de gènere.

10. Reflexionar, valorar i aplicar els canvis necessaris en la pràctica educativa sobre la participació social des dels actors socials: moviments socials i associacions.

La revisió final de la nota es duria a terme, si s'escau, en el darrer dia de la matèria, el 2 de febrer de 2024. Consistirà a establir un diàleg per veure si s'ha obviat en la correcció alguns dels criteris informats a l'alumnat prèviament a aquesta.

La correcció per part del professorat serà dins del mes següent del lliurament.

L'assistència a classe és obligatòria: l'estudiant ha d'assistir a un mínim d'un 80% de classes, podent-se penalitzar la nota un 10%, en cas de superar aquest límit d'absència, si és injustificada.

Igualment, són criteris d'avaluació la participació activa en les dinàmiques i els diàlegs de classe.

D'acord amb la normativa de la UAB, el plagi o la còpia de qualsevol document individual o de grup es penalitzarà amb una marca de 0 per a aquest document, sense cap possibilitat de reposició. Durant la realització d'un treball o de l'examen individual a classe, si el professor té motius per creure que un estudiant intenta copiar o descobreix qualsevol classe de document o dispositiu no autoritzat, l'estudiant implicat obtindrà una nota de 0, sense cap possibilitat de tornar a seure.

Per assolir una nota d'aprobat en aquest curs, els estudiants haurien de demostrar, mitjançant les seves presentacions orals i els seus treballs escrits, que tenen habilitats comunicatives superiors i que dominen amb correcció el llenguatge vehicular i els idiomes que figuren al programa del curs, essent competents en articular un discurs crític i argumentat sobre la realitat estudiada. L'avaluació de totes les tasques de treball individuals i grupals del curs inclou criteris basats en la qualitat, en termes de precisió i fluïdesa, de les tasques presentades pels aprenents. S'espera que els estudiants mostrin habilitats acadèmiques, que inclouen la capacitat d'expressar-se amb fluïdesa i precisió i comprendre textos acadèmics escrits. Tots els professors potencials de primària de primer cicle haurien de demostrar tenir un bon domini del català (nivell C1 per a estudiants de primer i segon curs i nivell C2 per a estudiants de tercer curs, tal com es descriu aquí:

<https://www.uab.cat/web/estudis/grau/informacio-academica/avaluacio/en-que-consisteix-l-avaluacio-134566217>

Cal remarcar que l'actitud de l'alumnat de respecte i convivència són intrínsecs a l'aprenentatge de l'educació per a la Ciutadania, i, per tant, la perspectiva inclusiva és essencial, referida al gènere o qualsevol altra condició. Una actitud que pugui trencar les normes de convivència serà penalitzada en la mateixa assignatura per ser incoherent amb les mateixes competències que es persegueixen.

AVALUACIÓ ÚNICA

Aquesta assignatura SÍ que incorpora la possibilitat de l'avaluació única. En aquest cas, els tres treballs seran de la mateixa tipologia i resultats d'aprenentatge de l'avaluació continuada. S'hauran de lliurar tots tres, el dia 12 de gener de 2024, i es podrà recuperar, si es refan els que ho precisin, el 26 de gener de 2024. Si s'escau, la revisió de la qualificació final seguirà els mateixos criteris i tindrà lloc en la mateixa data establerta per a l'avaluació continuada.

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Disseny de propostes d'intervenció educativa presencials o virtuals (grupal)	50%	0	0	4, 7, 8, 9, 10
Treball de reflexió per al seguiment de les temàtiques tractades a classe sobre l'educació formal o no formal (individual)	30%	0	0	3, 5, 9, 10
Treball de seguiment de les lectures i de reflexió sobre materials, webs i eines digitals (individual)	20	0	0	1, 2, 6, 11

Bibliografia

Bibliografia

- Albacete, C. et al. (2000). Enseñar y aprender la democracia. Síntesis.
- Alvermann, D.E., Hagood, M.C. (2000). Critical Media Literacy: Research, Theory, and Practice in "New Times." The Journal of Educational Research, 93(April 2010), 193-205. doi:10.1080/00220670009598707
- Ball, O., Gready, P. (2007). Los derechos humanos. Intermón Oxfam.-
- Bernuz Beneítez, M.J., Susín Betrán, R. (2003): Ciudadanía. Dinámicas de pertenencia y exclusión. Logroño: Servicio de Publicaciones de la Universidad de La Rioja.
- Bolívar, A. (2007). Educación para la ciudadanía. Algo más que una asignatura. Graó
- Casas, M., Botella, J. (2003). La democracia y sus retos en el siglo XXI. Elementos para la formación democrática de los jóvenes. Praxis.
- Cortés, C. (2005). The "information" media. En Smith Crocco, M. (coord.). Social Studies and the Press. Keeping the beast at bay?. (pp. 25-35). Connecticut: Information age publishings.
- Debray, R. (2000). El civisme explicat a la meva filla. Barcelona. Empúries.
- Díaz Matarranz, J.J., Santisteban, A.; Cascajero, A. (eds.) (2013). Medios de comunicación y pensamiento crítico. Nuevas formas de interacción social. Universidad de Alcalá/AUPDCS, 253-267.
- Heater, D. (2007). Ciudadanía. Una breve historia. Alianza Editorial.
- López, F., Arànega, S. (comp.). El mundo en guerra. La educación para la paz (3-12 años). Graó.
- Marina, J.A., Bernabeu, R. (2007): Competencia social y ciudadanía. Madrid: Alianza Editorial.
- Nomen, J. (2007). ¿Quién soy? ¿Cómo me relaciono con los demás? Pagès, J., Santisteban, J. (coords.). Educación para la ciudadanía y los derechos humanos. Guías para la enseñanza secundaria obligatoria. Wolters Kluwer. <http://www.guiasenseñanzasmedias.es/temaESO.asp?tema=5&materia=ciuda&dir=&nodo=3>
- Nomen, J. (2008). Valores y juventud. Pagès, J., Santisteban, J. (coords.). Educación para la ciudadanía y los derechos humanos. Guías para la enseñanza secundaria obligatoria. Wolters Kluwer. <http://www.guiasenseñanzasmedias.es/temaESO.asp?tema=12&materia=ciuda&dir=&nodo=6>
- Nomen, J. (2009). En busca de la igualdad de género. Pagès, J., Santisteban, J. (coords.). Educación para la ciudadanía y los derechos humanos. Guías para la enseñanza secundaria obligatoria. Wolters Kluwer.

<http://www.guiasenseñanzasmedias.es/temaESO.asp?tema=13&materia=ciuda&dir=&nodo=7>

- Oller, M., Santisteban, A. (2011). Valores democráticos y educación para la ciudadanía. Santisteban, A., Pagès, J. (coords.). En Didáctica del Conocimiento del Medio Social y Cultural en la Educación Primaria (pp.295-318). Síntesis-

- Puig Rovira, J.M., Bisquerra Alzina, R. (Coords.) (2010), Entre todos: compartir la educación para la ciudadanía, Barcelona: Horsori: Universitat de Barcelona, Institut de Ciències de l'Educació, ICE

- Ross, E.W. (2013). Spectacle, critical pedagogy and critical social studies education. En Díaz, J., Santisteban, A., Cascajero, A. (eds.) Medios de comunicación y pensamiento crítico. Nuevas formas de interacción social. (pp. 19-43). Servicio de publicaciones.

.Rubio Carracedo, J (2007) Teoría crítica de la ciudadanía democrática. Madrid: Editorial Trotta

- Santisteban, A. (2004). Formación de la Ciudadanía y educación política, en Vera, M.I. y Pérez, D. La Formación de la ciudadanía: Las TICs y los nuevos problemas. AUPDCS. (pp.377-388).

<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=1454090>

- Santisteban, A., Pagès, J. (2007) El marco teórico para el desarrollo conceptual de la Educación para la Ciudadanía, en Pagès, J., Santisteban, A. (coord.). Educación para la ciudadanía. Madrid: Wolters Kluwer. Guías para Educación Secundaria Obligatoria.

<http://www.guiasenseñanzasmedias.es/materiaESO.asp?materia=ciuda>

- Santisteban, A. (2008). La participació democràtica i l'associacionisme. Una proposta de treball per al districte 2 de la ciutat de Terrassa. Cicle Superior d'Educació Primària. Ajuntament de Terrassa.

- Santisteban, A. (2009). Cómo trabajar en clase la competencia social y ciudadana. En Aula de Innovación Educativa, 189, (pp.12-15).

- Santisteban, A. (2012) La investigación sobre el desarrollo de la competencia social y ciudadana para una participación crítica. En De Alba, N.; García, F.; Santisteban, A. Educar para la participación ciudadana en la enseñanza de las ciencias sociales. Díada. (pp.277-286).

<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3977777>

- Smith Crocco, M. (ed.) (2005). Social Studies and the Press. Keeping the Beast at Bay? Greenwich-Connecticut.

-Verhulst, S.G, Noveck, B.S., Raines, J. & Declercq, A. (2014). "Innovations in Global Governance: Toward a Distributed Internet Governance Ecosystem". Centre for International Governance Innovation and Chatam House

Revistes

- Perspectiva Escolar (1999), 234. Educació política

- Perspectiva Escolar, (2002), 270. Educació per a la ciutadania

- Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, geografía e historia, (2005), 44. Nuevos enfoques de la educación cívica y de la educación política.

- Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, geografía e historia, (2010), 64. Ciudadanía.

- Aula de Innovación educativa, (2009), 187. La competencia social y ciudadana.

- Cuadernos de Pedagogía, (2007), 366. Educación para la ciudadanía

Planes web

- Senderi. Educació en valors (5 de juliol de 2021). <http://www.senderi.org/>

- Amnistia Internacional. Educació en drets humans (5 de juliol de 2021).

<http://www.amnistiacatalunya.org/edu/cat/index.html>

- Unió Europea.(5 de juliol de 2021). <http://www.oei.es/valores2/055ES.pdf>

- UNESCO. (5 de juliol de 2021).

<http://www.unesco.org/new/es/global-citizenship-education>

- OXFAM Intermón. (5 de juliol de 2021). <http://www.oxfamintermon.org/es/que-hacemos/campanas-educacion>

Informe

Comisión Europea/EACEA/Eurydice, (2017). La educación para la ciudadanía en el contexto escolar europeo. Informe de Eurydice. Oficina de Publicaciones de la Unión Europea.

<https://op.europa.eu/o/opportal-service/download-handler?identifier=6b50c5b0-d651-11e7-a506-01aa75ed71a18>

Materials de Ciutadania en xarxa:

-
<https://www.juntadeandalucia.es/educacion/portals/web/convivencia-escolar/material-elaborado-por-el-profesora>

-[La educación para la Ciudadania Redinet](#)

-[Kaidara. Recursos educativos.](#)

- [Materiales didácticos para la formación ciudadana](#)

-[Materiales didácticos de l'EpC.](#)

Programari

No es requereix cap programari en concret.